

А. Ю. ІВАНОВА,
кандидат юридичних наук

ГАЛИЧИНА ПІД ВЛАДОЮ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА: СПРОБА ЮРИДИЧНОГО АНАЛІЗУ

Сучасна українська історико-правова наука відчуває гостру потребу у попереджених фахових дослідженнях державно-правових інститутів і процесів, що відбувалися на українських землях під час їх перебування у складі інших держав.

У цьому контексті заслугоує на увагу монографія доцента Львівського національного університету імені Івана Франка І. Й. Бойко «Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1568 рр.)», спрямована, за визнанням автора, на «обґрунтування ідеї про те, що в період перебування у складі Польського Королівства Галичина як споконвічна українська територія, населена переважно українцями, завдяки своїй самотності не втратила етнічної ідентичності» (С. 5).

Широка постановка наукової проблеми, у якій автору вдалося охопити і владні, і правові інституції, дозволила комплексно поглянути на юридичну матерію Галицьких земель у складі Польського Королівства в означений період, відкриваючи, водночас, нові горизонти для подальших досліджень.

Цілком довершеною і логічною виглядає концепція праці, що зумовила її структурну побудову, поділ на чотири внутрішньо угоджені розділи, в яких послідовно висвітлюються історіографія проблеми і джерельна база дослідження; політичні та правові аспекти приєднання Галичини до складу Польського Королівства; система органів публічної влади у Галичині в складі Польського Королівства; право у Галичині.

Увага до політичних та правових аспектів приєднання Галичини до складу Польського Королівства, яким приділено майже третину роботи, на перший погляд видається навіть надмірною. Проте аргументи на користь необхідності формування в Україні наукової відповіді на існуючі подекуди в польських громадських колах територіальні претензії до України, певним чином пояснюють таку авторську позицію.

Монографія ґрунтується на великому масиві україно- та польськомовних джерел, багато з яких вперше вводяться до наукового обігу та становлять значну історичну та наукову цінність. Автору вдалося творчо систематизувати і науковий доробок попередників, що разом дозволило відтворити цілісну картину юридичного буття Галицьких земель у складі Польського Королівства.

Дослідження політико-правових явищ крізь призму історико-правового аналізу дозволяє глибше пояснити причинно-наслідкові зв'язки та механізми

* *Бойко І. Й.* Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1568 рр.): монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 628 р. Рецензію підготовлено за наслідками колективного обговорення монографії, яке відбулося за участю автора у відділі історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

державно-правових процесів та явищ, а отже більш об'єктивно їх оцінювати. Так, тільки усвідомлення історичних умов дає змогу зрозуміти поступову зміну співвідношення повноважень вищих органів влади, виникнення та впровадження нових державно-правових інституцій.

Автор висунув та протягом всієї роботи послідовно обґрунтовує гіпотезу, що «галицькі українці, дотримуючись своїх історичних, культурних традицій, сформували в умовах перебування в складі Королівства Польського адміністративно-правові й самоврядні інститути, котрі автономно функціонували у Галичині до остаточної інкорпорації краю (1434 р.), яку за особливостями можна назвати «галицькою моделлю» (С. 11).

Цікавим є порівняння сейму Польського Королівства з аналогічними органами державної влади інших держав тогочасної Європи цього періоду (С. 206), що дозволило зробити висновок про те, що шляхта перетворила представницький орган на механізм власного одноосібного панування як суспільної групи, а також про міжнародний характер сейму, який став конгресом представників земель, де проживали різні народи, нації та етнічні групи.

До речі, власне поділ органів влади на вищі, місцеві та судові, хоча вже є загальноприйнятим для цього періоду, очевидно, потребує додаткової аргументації.

Особливу цікавість становить розділ, присвячений праву у Галичині, у якому автор аналізує систему права за джерелами, галузями права та правовими інститутами.

Автор підтримує позицію вчених, які вважають, що раннє законодавство Польського Королівства формувалось з урахуванням українського досвіду правотворення (С. 367), а Віслицький і Вартський статут містили норми, що дублювали «Руську Правду».

Водночас дещо передчасним видається висновок про формування на українських землях правової системи відповідно до романо-германського типу, яку доцільно розглядати у діалектичній єдності із праворозумінням та правореалізацією.

Небезспірною є думка про наступність у праві (С. 395) як безперервність державно-правових процесів, явищ тощо. У дисертаційних та монографічних дослідженнях з відповідної проблематики В. О. Рибаківа, Т. В. Наконечної, О. В. Родіни, Л. В. Авраменко та деяких інших авторів міститься однотайна думка, що наступність у праві полягає у зв'язку між етапами його розвитку та збереженні і використанні елементів попереднього розвитку права в наступному. Безперервність же як складна філософська категорія характеризує процес розвитку лише у діалектичній єдності з перервністю, що робить можливим будь-які якісні зміни в процесі розвитку, інакше відкидається принципова можливість розвитку загалом.

Зауважимо також, що автор здебільшого цитує нормативно-правові акти не за першоджерелами, а за працями попередників, що до певної міри знижує загальне враження від дослідження.

Певних уточнень, на нашу думку, потребує і понятійно-термінологічний апарат дослідження. Так, наприклад, юридична природа відносин Галичини із

Королівством Польським дістала неоднозначного трактування, вираженого у термінах «захоплення», «утримання», «інкорпорація», «приєднання», «експансія» тощо.

Втім, загалом автору вдалося у доступній формі викласти доволі суперечливий матеріал, що робить монографію незамінною у навчальному процесі, а науковцю пропонує, як мінімум, декілька пошукових векторів.

Отже, опрацювання автором багатой джерельної бази, побудованої на безцінних архівних матеріалах, включаючи численні польські джерела, ґрунтовний аналіз наукової літератури, пропоновані висновки та узагальнення свідчать про високе наукове та практичне значення отриманих результатів, які можуть успішно використовуватись у проведенні монографічних досліджень, у підготовці нормативних і спеціальних курсів лекцій та у педагогічному процесі.